

Andrijan Lah:

Pregled književnosti I, II

Priročnik za učence in učitelje srednjih šol

Založba ROKUS je leta 1992 izdala priročnik prof. A. Laha Pregled književnosti I, julija 1993 pa je sledila izdaja drugega od napovedanih štirih delov zbirke z naslovom Pregled svetovne književnosti.

Pisec je prenovil in dopolnil skripta z naslovom Gradivo za pouk književnosti (v štirih delih), ki jih je bil med leti 1970 in 1973 napisal za učence bežigradske gimnazije. Če sklepamo po številnih seminarških nalogah in referatih srednješolcev v zadnjih letih, so skripta ostala del domačih knjižnic in so jih s pridom uporabljali rodovi srednješolcev.

Oba izdana dela zbirke sta zasnovana literarno-zgodovinsko - vendar tako, da hkrati razvijata bralčevo splošno humanistično razgledanost. Pregled književnosti I obravnava stare orientalske književnosti, antično književnost (grško in rimsko), evropsko in slovensko srednjeveško književnost, poglavje o literarni teoriji ter o slovstvu prvobitnih ljudstev. Pregled književnosti II vsebuje poglavja o književnosti od začetka renesanse do konca romantike. Književnozgodovinska poglavja so povezana z zgoščenimi pregledi zgodovinskega razvoja, ob književnostih starega in srednjega veka tudi verstva in mitologije, dejavniki, ki so tesno povezani z nastajanjem starih književnosti ter kultur tistega časa. V drugem delu se zanimivim zgodovinskim uvodom pridruži predstavitev pomembnih premikov v filozofiji in znanosti. Ilustrativni so tudi kratki pregledi sočasne likovne in glasbene umetnosti.

Tak prijem je koristen posebej zato, ker je na srednješolski stopnji čedalje težje ustvarjati vzporednice z zgodovino in umetnostno zgodovino, saj učni načrti niso usklajeni. (Pouk

književnosti časovno bistveno prehiteva pouk zgodovine - v prvem letniku gimnazije naj bi zajel še književnost romantike, učni načrt zgodovine pa sega le do prehoda v srednji vek.)

Temeljna cilja, ki ju želimo doseči s poukom književnosti, sta gotovo bralna kultura in bralna sposobnost, vendar bosta oba ostala deklarativna, če si dijak v letih šolanja ne bo pridobil tudi književnozgodovinskega in književnoteoretičnega znanja, ki mu bosta omogočala globlje doživljanje in razumevanje književnih besedil. Za književnost bi lahko rekli, da zajema človekovo življenje v celoti, zato je pomembno, da učenec dojame tesno prepletenost zgodovine drugih umetnosti in književnosti.

Pregled književnosti I in II uvede bralca v zapleteno sestavo teh prvin na poljuden, zanimiv način. Pisec bralca ves čas nagovarja ter aktualizira časovno in zemljepisno zelo odmaknjena območja z zanimivimi primeri iz sodobnejše slovenske in svetovne književnosti. Ob Odiseji npr. navaja Joycea, Fenelona, Moravio, Hagelstangeja, Johnsona, Kolarja pa tudi Clarkov znanstvenofantastični roman 2001 - Vesoljska odiseja. Poudari, da je tudi slovenska književnost prispevala več odisejskih različic - od Sovretove priredbe Homerjevega epa v mladinsko povest v prozi do Strniševe zbirke Odisej, Tauferjeve drame Odisej in sin ali Svet in dom, pesmi B. Voduška Odisejski motiv in pesmi J. Menarta Odiseja. Opozori tudi na operne in filmske obdelave velikega Homerjevega epa. Pisec pri tem nenehno medbesedilnem povezovanju ne tabuizira niti kriminalke A. Christie, pri mladih zelo priljubljene, niti Disneyjevih risank. Koristno je tudi njegovo opozarjanje na povezanost slovenske književnosti s svetovnimi tokovi. Ob predstavljanju evropskih humanis-

tov bralec npr. izve, da je E. S. Piccolomini tudi lik v Kreftovi drami Celjski grofje, A. Rebula pa je o njem napisal roman Zeleno izgnanstvo.

Priročnika vsebujeta povzetke zlasti najznamenitejših literarnih del obravnavanih obdobij, pogosto pa tudi pomembne citate iz teh del. Goethejeva Popotnikova nočna pesem je predstavljena v štirih prevodih (L. Novy, O. Župančič, D. Ludvik, A. Sovre), kar usmerja k primerjanju posameznih prevodov in razmišljanju o problemu pesniškega prevajanja.

Shakespeareovo tragedijo Romeo in Julia avtor določi kot vzorčno ljubezensko igro, zato predstavi tudi variacije večnih ljubimcev v svetovni in slovenski književnosti in glasbi. Kot prednico Romea in Julije bi morda kazalo omeniti tudi Ovidovo metamorfozo o Piramu in Tisbi.

Na piščevo dobro poznavanje in upoštevanje dojemanskih in spoznavnih zmožnosti učencev kaže sistematično pojasnjevanje izrazov, za katere domneva, da jih srednješolci ne razumejo (ob hebrejski književnosti npr. sinagoga, rabin, sionizem). Tovrstna pojasnila bralcu ne le olajšujejo komunikacijo z besedilom, temveč tudi bogatijo njegov besedni zaklad. Manj izkušene učitelja pa opozarjajo na to, da učenci ne razumejo marsikaterega izraza, ki je po njegovem mnenju splošno znan.

Zlasti v nekaterih poglavjih (romantika) se bralec sreča z množico podatkov, ki mu lahko zbudijo občutek prezasičenosti. Treba se je zavedati, da priročnik ponuja možnost izbire in ne pričakuje, da bosta učenec in učitelj uporabila vse podatke.

Pisec občasno pokaže na osebno vrednotenje nekaterih književnih oziroma zgodovinskih pojavov. O De Sadovi Sodomi ali Šoli razuzdanosti pravi: "najmučnejša knjiga, ki jo poznam"; opredeli se tudi npr. do avstroslavizma. Take osebne vrednostne sodbe so za bralca zanimive, vendar se zde za priročnik manj primerne.

V obeh knjigah so na koncu vsakega poglavja dragoceni seznam literature; pisec jih deli na: a) splošna (zgodovinska, znanstvena, poljudnoznanstvena, filozofska) dela, ki se navezujejo na določeno obdobje; b) leposlovje, ki govori o določenem obdobju (npr.: o stari Grčiji); c) opere; č) prevodi in prevajalci v slovenščino; d) jezikoslovna dela. Na koncu obeh knjig sledi seznam pomembnih slovenskih knjižnih zbirk (v Pregledu književnosti I Sivega kondorja, Kondorja, Iz antičnega sveta ter Klasja; v Pregledu književnosti II pa Sto romanov, Lirike, Velikih mož in Svetovnih klasikov).

Informacijska širina priročnika omogoča učitelju in učencu koristno povezovanje z učbenikom Književnost J. Kosa in zbirko Klasje - tako se razpirajo številne možnosti za motivacijo učencev, za poglabljanje bralne radovednosti ter različne oblike ustvarjalnega dela učenca in učitelja. Pri tem kaže opozoriti, da bi bila ob Pregledu književnosti I koristna uporaba J. Kosa Antologije svetovne književnosti I in ob Pregledu književnosti II Antologije svetovne književnosti II, vendar ju že dolgo ni več na trgu.

Škoda je, da se založba pri izdaji koristnega priročnika ni bolj potrudila pri vezavi in zlasti grafični podobi besedila.

Darinka Jocič-Ambrož
Šubičeva gimnazija, Ljubljana